

Rijksoverheid

Kamerrapportage Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid 2022-2026

Februari 2026

Preventie Detectie Respons Internationaal Onderzoek
Respons Internationaal Onderzoek Preventie Detectie
Internationaal Onderzoek Preventie Detectie Respons
Onderzoek Preventie Detectie Respons Internationaal
Preventie Detectie Respons Internationaal Onderzoek
Respons Internationaal Onderzoek Preventie Detectie

Dit document bevat een tussenrapportage van de voortgang op de acties uit het Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid.

De teksten die in grijs zijn weergegeven betreffen acties die zijn afgerond of waar ten opzichte van de vorige rapportage geen voortgang op gerapporteerd wordt. Deze teksten zijn dus gelijk aan de tekst in de vorige rapportage (3 februari 2025).

Preventie

Leefomgeving en vectoren

ACTIE 1: Inzet op tegengaan klimaatverandering en verandering landgebruik

Het tegengaan van ontbossing en klimaatverandering draagt bij aan de reductie van zoönosenrisico's. Nederland spant zich nationaal en internationaal in tegen (de gevolgen van) klimaatverandering en ontbossing. Eén van de kernpunten van de internationale inzet is het urgenter maken dat klimaatverandering, ontbossing en verlies van biodiversiteit factoren zijn die van invloed zijn op zoönosenproblematiek. In november 2024 is tijdens de 16de Conferentie van Partijen van het Verenigde Naties (VN) Biodiversiteitsverdrag (CBD COP16) onder andere een mondiaal actieplan aangenomen over onderlinge verbanden tussen biodiversiteit en gezondheid¹. Het Nederlandse NBSAP is in maart 2025 naar de Kamer gestuurd². In de Nederlandse mondiale gezondheidsstrategie (2023-2030) is daarnaast aandacht voor zowel pandemische paraatheid als klimaatverandering en gezondheid.

ACTIE 2: Realisatie Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)

De realisatie van het Nationaal Programma Landelijk Gebied is door kabinet Schoof stopgezet en vervangen door de aanpak Ruimte voor Landbouw en Natuur. Voor dierziekten en zoönosen was een "meekoppelende structurerende keuze" opgenomen in de Handreiking NPLG, met adviezen aan decentrale overheden over het meewegen van dierziekten en zoönosen binnen het NPLG. Waar de kennis uit deze adviezen over risicofactoren voor dierziekten en zoönosen in relatie tot ruimtelijk beleid kan worden bestendigd, wordt op dit moment verder uitgezocht.

ACTIE 3: Handreikingen meewegen zoönosen bij inrichting landelijk en stedelijk gebied

Klimaatadaptatiemaatregelen kunnen ook risico's voor de volksgezondheid en het welzijn van mensen met zich meebrengen. Indien niet goed uitgevoerd of beheerd, kan dit leiden tot overlast van bepaalde dieren zoals steekmuggen en teken, die ziektes zoals het westnijlvirus en de ziekte van Lyme kunnen verspreiden. Het is wenselijk dat lokale partijen zoönosenrisico's kunnen betrekken bij de keuzes voor het ontwerp van de leefomgeving. Wageningen University & Research (WUR) heeft binnen het programma ERRAZE onderzoek gedaan naar veranderende zoönosenrisico's als gevolg van menselijke activiteiten, zoals klimaat- en landgebruiksverandering, en mogelijke preventieve maatregelen om risico's te minimaliseren. Met dit project worden ontwerpprincipes/handvatten ontwikkeld om bij het ontwerpen van groenblauwe ruimte in de stad ook rekening te houden met risico's op zoönosen. Dit gebeurt door het combineren van kennis uit verschillende relevante domeinen, waaronder klimaat, gezondheid, ecologie en zoönosen. De focus ligt hierbij op zoönosen die door knaagdieren en vectoren (m.n. muggen en teken) worden overgebracht. Via het NWO-SIA Programma Praktijkkennis Voedsel en Groen (PPVG) is de thematische call 'Klimaatadaptatie & Zoönosen' (KlimAzo!) gehonoreerd aan een breed onderzoeksc consortium van een aantal HBO-instellingen met bedrijven en lokale en nationale stakeholders. Zij gaan vanaf januari 2026 praktijkgericht onderzoek uitvoeren waarbij de focus ligt op klimaatadaptatiemaatregelen in de directe leefomgeving van mensen, bijvoorbeeld in stedelijk gebied en/of bebouwde kom. De ontwerpprincipes uit het voornoemde

¹ Kamerstukken II 2024/2025, 26407, nr. 153

² Kamerstukken II 2024/2025, 26407 nr. 155

ERRAZE project zijn hier input voor. De opgedane kennis wordt omgezet in praktische richtlijnen en ondersteund door praktijkvoorbeelden zodat ruimtelijke ontwerpers en beheerders klimaateffectieve én veilige ruimtelijke maatregelen kunnen nemen.

ACTIE 4: Versterkte aanpak vectoren

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Centrum Monitoring Vectoren (CMV) van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) hebben in november 2023 een gezamenlijk kennisplatform vectoren en vectorgebonden infectieziekten (KPVI) opgezet. Dit kennisplatform houdt zich bezig met monitoring, het genereren van kennis en kennisverspreiding aan (decentrale) overheden en andere professionele stakeholders. Vanuit het KPVI wordt onderzoek gedaan naar vectoren en daarmee samenhangende risico's voor zoönosen. Hierbij wordt ook gekeken naar de impact van veranderingen in de leefomgeving, klimaatverandering en klimaatadaptatiemaatregelen. Zo moet bijvoorbeeld de kennis uit het NWO-SIA Programma (zie actie 3) landen in het KPVI zodat deze beschikbaar komt voor beleidsmakers. Aanvullende kennis moet leiden tot verbeterde aanpak van de muggen en teken en ziekteverwekkers die zij bij zich kunnen dragen. Het KPVI stelt kennisdossiers op. Deze gaan over uiteenlopende onderwerpen, zoals hoe teken te verzamelen, de invloed van vernatting op vectorpopulaties en het nut van vectormonitoring, en gaan dienen als praktische handleidingen voor stakeholders.

Het CMV heeft het kennisdossier voor teken en muggen verder uitgebreid. Ook werkt het CMV aan innovatieve manieren van monitoring van inheemse muggen en teken. Publicaties hierover zijn in voorbereiding. Tegelijkertijd wordt nog steeds uitvoering gegeven aan de 'teken-strategie' die het ministerie van VWS in 2019 heeft opgesteld. Tevens is een pilot westnijlvirus-surveillance in de afgelopen periode uitgevoerd. Deze richtte zich op het detecteren van besmettingen met het westnijlvirus en het ontwikkelen van een gezamenlijke communicatie- en beheersingsstrategie. De resultaten van deze pilot worden Q1 2026 verwacht. Vooruitlopend hierop heeft het RIVM de opdracht gekregen om deze surveillance in 2026 voort te zetten, met in achtneming van de lessen uit de pilot. Op basis van deze pilot werkt het RIVM aan continuering van de surveillance, waarbij ook rekening gehouden wordt met de EU4Health grant voor One Health surveillance die bij de Europese Commissie (EC) is ingediend en toegekend (zie actie 34).

Veehouderij en landbouwhuisdieren

ACTIE 5: Verminderen risico op uitbraken met (zoönotische) ziekteverwekkers

Om het risico op uitbraken met en de verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers te verminderen zijn factoren die het zoönosenrisico beïnvloeden in beeld gebracht. Bestaande modellen en kennis over eerdere dierziekte- en zoönosenuitbraken werden geanalyseerd³ en een kwantitatief onderzoek werd uitgevoerd naar risicofactoren

van pluimveebedrijven in verband met vogelgriep⁴. De onderzoeken zijn gebruikt bij de totstandkoming van de adviezen over zoönosen en dierziekten (zie actie 3) en voor het Intensiveringsplan preventie vogelgriep⁵.

ACTIE 6: Bioveiligheidsplan voor veehouderijsectoren

De ontwikkeling van een bedrijfsspecifiek bioveiligheidsplan voor pluimveebedrijven, met de hygiënescan als basis, is afgerond, evenals de pilot met dit plan. Ze vormden de basis voor de regelgeving voor een bedrijfsspecifiek bioveiligheidsplan voor pluimveebedrijven; deze is begin 2025 gepubliceerd⁶ en per 1 januari 2026 moeten pluimveebedrijven aan deze verplichting voldoen. De varkenssector heeft het afgelopen jaar ingezet op de uitrol van Holland Varken Quality (ketenkwaliteitssysteem) en het Nationaal PRSS-plan waarbij bioveiligheid een van de onderwerpen is waar extra eisen aan gesteld worden. Een verdere implementatie en uitwerking hiervan volgt in 2026. Daarnaast wordt de mogelijkheid tot registratie van buitengehouden varkens in het identificatie & registratiesysteem voorbereid door RVO.

ACTIE 7: Keurmerk zoönosen voor bedrijven met een publieksfunctie

Dit keurmerk van Royal GD (Gezondheidsdienst voor Dieren, GD) voor bedrijven met een publieksfunctie is een zoönosencheklist die de dierhouder en diens dierenarts jaarlijks invullen en doorspreken. De controlelijst geeft dierhouders inzicht waar risico's liggen op het gebied van (verspreiding van) zoönosen en geeft handvatten hoe deze risico's te verminderen (denk bijvoorbeeld aan

³ Kamerstukken II 2022/23 29683, nr. 273

⁴ Kamerstukken II 2022/23 28807, nr. 269

⁵ Kamerstukken II 2022/23, 28807, nr. 291

⁶ Staatscourant 2025, 6633

goede mogelijkheden om handen te wassen na het aaien van dieren). Het keurmerk wordt door veel dierhouders gebruikt en wordt door bepaalde overkoepelende instanties verplicht voor aangesloten bedrijven. De inhoud van de lijst wordt jaarlijks geactualiseerd door GD. Daarnaast vindt er sinds 2023 periodiek een overleg plaats tussen GD, GGD' en, RIVM, NVWA, en IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences, Universiteit Utrecht) met als doel om de checklist te bespreken en te bezien hoe het keurmerk meer onder de aandacht kan worden gebracht bij de doelgroep. Er is een informatiefolder gemaakt om GGD' en te ondersteunen met informatie die zij bijvoorbeeld bij advisering over vergunningsaanvragen voor nieuwe locaties kunnen gebruiken. Daarnaast wordt tweemaal per jaar een nieuwsbrief voor deelnemers verstuurd, waarin GD extra toelichting geeft op vragen of zaken uit de checklist, en tevens belangrijke zoönotische signalen die op dat moment spelen met deelnemers deelt.

ACTIE 8: Vaccinatie om verspreiding HPAI te beperken

LIVN werkt stapsgewijs aan een plan om op grote schaal vaccinatie van pluimvee tegen hoogpathogene vogelgriep (H5N1) zo snel mogelijk en met zo gering mogelijke risico's voor dier- en volksgezondheid mogelijk te maken. In september 2023 is op twee legbedrijven een veldproef gestart met twee vaccins. Daarin is de effectiviteit van de vaccins onderzocht. De veldproef is afgelopen en het rapport ervan wordt einde van dit kwartaal verwacht. De Tweede Kamer wordt hier nader over geïnformeerd.

In maart 2025 is de pilot gestart met vaccinatie van leghennen die loopt tot eind 2026. De ervaringen met de pilot, met surveillance en kanalisatie van de producten, en de mogelijke negatieve gevolgen voor de handel worden verzameld en gerapporteerd.

Mede afhankelijk van deze ervaring, de gegevens van de veldproef en de vogelgriepsituatie in Nederland en omringende landen zullen dan verdere stappen worden gezet om te komen tot een grootschalige vaccinatiecampagne.

ACTIE 9: Lange afstandstransporten van landbouwhuisdieren verminderen

Het risico op in- en versleep van dierziekten en zoönosen bij lange afstandstransporten wordt onder andere beheerst door Europese diergezondheidsregelgeving (Verordening (EG) nr. 2016/429). Nederland zet zich samen met andere lidstaten (zoals de "Vught groep": Duitsland, Denemarken, Zweden en België) in om lange afstandstransporten te verminderen vanuit het perspectief van dierenwelzijn, o.a. bij het proces omtrent de herziening van de Transportverordening (Verordening (EG) nr. 1/2005).

ACTIE 10: Pilot influenzavirussen varkenshouderij

Het varken staat in de wetenschappelijke literatuur bekend als een dier waar potentieel vermenging van influenzavirussen van verschillende diersoorten (waaronder de mens) kan plaatsvinden. Om die reden achten experts het belangrijk dat er meer onderzoek gedaan wordt naar de influenzastammen die rondgaan in de varkenshouderij. Daarom voert RIVM, in samenwerking met GD, Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) en Erasmus University Medical Center (Erasmus MC) sinds 2022 een surveillance naar influenza bij varkens uit. De data van de gevonden virusstammen komen samen in een database waarin de genoemde partijen de informatie over deze virusstammen laagdrempelig met elkaar delen ([zie actie 37](#)). De gevonden stammen worden met elkaar vergeleken om zodoende vroegtijdig trends in varkensinfluenzavirussen te volgen en te vergelijken met relevante humane influenzavirussen. In 2022-2023 heeft de surveillance als pilot gedraaid.

In de jaren daarna is de surveillance na evaluatie voortgezet. Vanuit de afgelopen jaren zijn lessen te trekken over het effectief voortzetten van de surveillance. De surveillance wordt, met inachtneming van de aanbevelingen uit de pilot en de jaren erna, ook in 2026 voortgezet waarbij oog wordt gehouden voor onder andere het borgen van een landelijke dekking van deze surveillance. In overleg met alle stakeholders zal worden bepaald op welke manier de surveillance in de jaren na 2026 wordt voortgezet.

ACTIE 11: Dierwaardige veehouderij, in balans met de volksgezondheid

Op 28 mei 2024 heeft de Eerste Kamer een wijziging op de Wet dieren aangenomen. Deze wijziging betekent dat per AMvB regels gesteld moeten worden over het bewerkstelligen van een dierwaardige wijze van vee houden en over het vervallen van ingrepen zonder diergeneeskundige noodzaak. Een ontwerp AMvB dierwaardige veehouderij is opgesteld waarbij het opstellen van de regelgeving het zoönosenrisico is meegewogen. Daarnaast is op 24 juni 2025 het convenant 'stappen naar een dierwaardige veehouderij' afgesloten, dat samen met de ontwerp-AMvB zal zorgen voor een haalbare en realistische aanpak richting een dierwaardige veehouderij in 2040.

Wilde dieren en gezelschapsdieren

ACTIE 12: Terugdringen (illegale) handel in levende (wilde) dieren en bushmeat

In de risico-inventarisatie die uitgevoerd is door Bureau Risicobeoordeling & Onderzoek (BuRO) van NVWA⁷, staat beschreven dat de kans dat naar Nederland gesmokkeld bushmeat tot een infectie met een zoönose leidt, waarschijnlijk verwaarloosbaar is. Het risico op overdracht van een zoönose lijkt vooral te ontstaan in het land van herkomst. BuRO NVWA adviseert om aanvullend onderzoek te doen om meer informatie te verzamelen over bushmeat. Daarom werkt WBVR samen met NVWA en Douane aan het uitvoeren van onderzoek op Schiphol. In beslag genomen dierlijke producten worden daarbij onderzocht op de aanwezigheid van ziekteverwekkers. Ook wordt bepaald van welke dieren deze producten afkomstig zijn.

Voor inspecties in het kader van CITES is van 2023 tot en 2025 een tijdelijke extra FTE bij NVWA toegevoegd; daarmee is de gerichte opsporing voor handel in illegale dieren en dierlijke producten verstevigd.

Bij de World Health Organization (WHO) Traditiona Medicine Strategy 2025-2034 heeft Nederland het belang van de bescherming van biodiversiteit (handel beschermde diersoorten) en een One Health aanpak benadrukt.

Conform motie Graus (29683 – 295, 27 juni 2024) heeft Nederland tijdens de Executive Board en consultatierondes ervoor gepleit dat in deze strategie het gebruik van wilde dieren in traditionele medicijnen wordt afgekeurd en voorkomen. Verschillende Nederlandse suggesties zijn daarbij overgenomen. De nieuwe strategie is bij de WHA in mei 2025 vastgesteld.

ACTIE 13: Agenderen risico's 'wet markets'

Bij de World Health Assembly is dit onderwerp in 2022 geagendeerd en is het opgenomen in de 5 jaren strategie van de WHO. De Quadripartite (het samenwerkingsverband tussen de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), het Verenigde Naties milieuprogramma (UNEP), de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) en de Wereldorganisatie voor diergezondheid (WOAH) heeft ook het ontwikkelen van risicobeperkende maatregelen om spillover tussen wilde dieren en huisdieren en mensen, met inbegrip van markten voor levende dieren (traditionele markten) opgenomen in het One Health Joint Plan of Action (2022-2026) (OHJPA). Nederland heeft het werk van de WHO financieel ondersteund m.b.t. de ontwikkeling van een richtlijn om volksgezondheidsrisico's te beperken die verband houden met de verkoop van levende dieren die worden gehouden, geslacht en verkocht voor voedsel, traditionele medicijnen of andere doelen op traditionele voedselmarkten (wet markets). Nederland heeft zoönosenrisico's van verkoop van levende dieren geagendeerd (en laten opnemen) bij de "Guidelines for Food Hygiene Control Measures in Traditional Markets for Food" van de Codex Alimentarius. De Guidelines zijn aangenomen tijdens de Codex Alimentarius Commission in november 2024. O.a. dankzij de Nederlandse inzet is er een paragraaf opgenomen over de risico's op zoönosen en het belang van een One Health aanpak om deze risico's te reduceren.

ACTIE 14: Internationale aandacht voor bioveiligheid

Bioveiligheid is een belangrijk instrument om verspreiding van (zoönotische) ziekteverwekkers tegen te gaan. In internationale gremia wordt, wanneer de onderwerpen zich aandienen, door Nederland het belang van bioveiligheid benadrukt. Daarbij richt de focus zich nu op bioveiligheid in de veehouderij,

passend bij de nationale inzet op dit onderwerp. Mocht uit de nog lopende nationale onderzoeken (actie 15) blijken dat ook bij beurzen risico's zijn dan kan besloten worden ook dit internationaal uit te dragen. De NVWA heeft met extra capaciteit vanuit het actieplan de inspecties op dierbeurzen geïntensiveerd. Tijdens de inspecties wordt ook gericht geïnspecteerd op de aanwezigheid van diergezondheidsdocumenten als dieren vanuit het buitenland zijn gekomen.

ACTIE 15: Intensiveren toezicht Nederlandse dierenbeurzen en aanvullende zoönosen-maatregelen

Vanaf 2023 heeft NVWA capaciteit beschikbaar waarmee het toezicht op dierenbeurzen verstevigd is. Ook de keten van handel rondom deze beurzen heeft daarbij de aandacht van de toezichthouder. Uit een eerste onderzoek naar reptielenbeurzen is gebleken dat het risico voor het oplopen van een zoönose tijdens het bezoeken van een reptielenbeurs zeer laag is.

Het onderzoek naar zoönosenrisico's van vogelbeurzen is zo goed als afgerond. De resultaten worden in de eerste helft van 2026 verwacht. Het onderzoek naar zoönosenrisico's van beurzen met zoogdieren wordt op dit moment uitgevoerd, de resultaten hiervan worden eind 2026 verwacht. Aan de hand van de resultaten van dit onderzoek wordt beoordeeld of en zo ja welke maatregelen nodig zijn om zoönosenrisico's op beurzen met zoogdieren te verkleinen.

⁷ Kamerstukken II, 2023/24, 29683, nr 301

ACTIE 16: Ontwikkeling lijst voor geschikte gezelschapsdieren, mede vanwege zoönosenrisico's

De huis- en hobbydierenlijst is op 1 juli 2024 in werking getreden. De dieren op deze lijst mogen worden gehouden en er mag mee gefokt worden. Dieren die niet op de lijst staan maar die op 1 juli 2024 al in Nederland waren, mogen worden gehouden tot ze overlijden. Er mag niet mee gefokt worden. Het zoönosenrisico is één van de criteria op basis waarvan deze lijst is opgesteld. De staatssecretaris van LVVN heeft in oktober 2024 aangegeven dat hij een positieflist voor reptielen gaat ontwikkelen⁸. Daarnaast blijft Nederland opgedane ervaringen met het ontwikkelen van de huis- en hobbydierenlijst delen.

ACTIE 17: Verkleinen risico's waar gezelschapsdieren grootschalig bij elkaar komen

RVO heeft middels een enquête in kaart gebracht welke knaagdieren in grotere aantallen worden gehouden, verhandeld en getransporteerd. Daarnaast is door de NVWA onderzocht of bewegingen van gezelschapsdieren van en naar Nederland in kaart konden worden gebracht. Daaruit komen geen aanwijzingen dat er veel plaatsen zijn waar knaagdieren grootschalig gehouden worden.

ACTIE 18: Duurzame en effectieve plaagdierbeheersing

Plaagdieren kunnen niet alleen overlast veroorzaken, maar ook zoönotische ziekteverwekkers overdragen. Daarom is binnen het vierjarige (2021-2024) programma 'Duurzame en effectieve plaagdierbeheersing' samengewerkt met onder andere gemeenten om ervoor te zorgen dat de overlast van plaagdieren verminderd wordt.

Het programma liep eind 2024 af. De Integrated Pest Management (IPM) methode is uitgerold, plaagdierbeheersers zetten eerst preventieve maatregelen en niet-chemische bestrijding in om rattenoverlast te bestrijden, en pas daarna biociden (met certificering). Het netwerk van stakeholders dat tijdens dit programma gericht op Knaagdierbestrijding is opgebouwd blijft bestaan en zet zich voort in een breder platform voor plaagdierbestrijding.

Humane preventie en zoönosengeletterdheid

ACTIE 19: Gericht verbeteren zoönosen-geletterdheid bij burgers en professionals *Burgers*

Het is belangrijk om bij het brede publiek kennis en bewustzijn te vergroten over zoönosenrisico's en over risicoverlagende maatregelen, zodat de kans op besmetting zo veel mogelijk verkleind wordt. Voor het gericht verbeteren van deze zoönosengeletterdheid heeft RIVM onderzocht voor welke transmissieroutes en doelgroepen aanvullende (overheids) communicatie zinvol is. Dit is gedaan door een onderzoek uit te voeren bij verschillende doelgroepen naar verschillende transmissieroutes zoals omgaan met teken en muggen; zwemmen in buitenwater; reizen en omgang met huisdieren. Uit dit marktonderzoek en de verdiepende analyses hiervan bleek dat er nog hiaten zijn in kennis en gedrag bij sommige doelgroepen en transmissieroutes, die van 2024-2026 nader onderzocht zullen worden. Inmiddels heeft RIVM een verdiepend onderzoek uitgevoerd naar het gedrag van mensen bij het voorkomen van tekenbeten. Hier is de website van het RIVM op aangepast via een nieuw voorlichtingsfilmpje over het voorkomen van tekenbetenziekten.

Daarnaast zal het RIVM een kwalitatief onderzoek starten over kennis en gedrag bij het zwemmen in buitenwater, omdat uit het marktonderzoek blijkt dat er een gat is tussen kennis over de risico's van zwemmen in buitenwater en gedrag om deze risico's te verkleinen. De resultaten zullen gebruikt worden om de reguliere communicatie over zwemwater te verbeteren ten aanzien van zoönosen. Ook is het RIVM gestart met een onderzoek bij de doelgroep reizigers, omdat met name jongvolwassenen relatief slecht scoren als het gaat om zich goed te informeren over hondsdlheid wanneer ze naar endemische gebieden reizen. Daarnaast zijn ze ook minder vaak geneigd een arts te informeren nadat ze ziek worden bij terugkomst. Tegelijkertijd is door VWS opdracht gegeven aan een filmproductiebedrijf om, in afstemming met GGDReisvaccinaties.nl, het RIVM en het LCR, korte en aansprekende filmpjes te laten maken over de risico's van zoönosen, gericht op mensen die op vakantie gaan naar het buitenland. Deze filmpjes kunnen door allerlei organisaties geplaatst worden op sociale media, in apps, of op de website. Veel van dit soort communicatieinstrumenten richten zich op volwassenen. Om die reden is een apart traject gestart om de zoönosengeletterdheid bij kinderen te verhogen. Dit traject zal zich richten op het voorkomen dat kinderen ziek worden op vakantie na contact met dieren in het buitenland. Onder aanvoering van het RIVM is een communicatienetwerk gevormd bestaande uit alle organisaties die zich bezig houden met zoönosengeletterdheid gericht op het brede publiek. Dit heeft als doel om de inhoud en timing van de communicatie tussen de verschillende organisaties af te stemmen.

⁸ Kamerstukken II 2024/2025, 28286, nr. 1352

Professionals

Dierenartsen zijn goed opgeleid over de risico's van zoönosen en de risicoverlagende maatregelen die zij kunnen nemen. Bij huisartsen is het beeld dat er behoefte is aan training over dit onderwerp, ([zie actie 21](#)) voor toelichting. In 2023 en 2024 lag de focus op wildopvangmedewerkers, zorgmedewerkers, dierenartsen, bedrijven met een publieksfunctie (zoals agrarische kinderdagopvang), medewerkers van dierenspeciaalzaken, terreinbeheerders en ruimers. Onder ([zie actie 21](#)) wordt uitgebreider ingegaan op deze doelgroepen.

ACTIE 20: Voorlichting over het seoulvirus en te nemen hygiënemaatregelen

Voorlichting over de preventie van de transmissie van seoulvirus bij rattenfokkerijen en te nemen maatregelen zou verbeterd worden door meer specifieke informatie te verstrekken. Door RIVM is onderzoek uitgevoerd naar specifieke maatregelen (zoals bijvoorbeeld: het gescheiden houden van verschillende nesten). Dit onderzoek heeft echter geen duidelijke aangrijpingspunten opgeleverd en de doelgroep van rattenfokkerijen is lastig bereikbaar. Om deze groep toch te kunnen bereiken is de informatie over 'kooidieren' in het algemeen geactualiseerd op de website van LICG, zodat deze doelgroep de informatie daar zelf kan vinden.

ACTIE 21: Stimuleren One Health in opleidingen Wildopvangmedewerkers

Het Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) heeft een lespakket ontwikkeld voor medewerkers in de wildopvang over o.a. zoönosenrisico's bij het hanteren en vervoeren van zieke of dode wilde dieren. De cursus is gegeven aan wildopvang-beheerders volgens het 'train-de-trainer'- principe. De beheerders kunnen vervolgens deze cursus gebruiken om (nieuwe) medewerkers en vrijwilligers op te leiden.

Zorgmedewerkers

Zorgmedewerkers uit de eerste lijn kunnen geconfronteerd worden met zoönotische infectieziekten. Om deze ziekte-beelden tijdig te herkennen is goede educatie over dit onderwerp heel belangrijk. Uit onderzoek van het RIVM blijkt dat er onder huisartsen behoefte is aan aanvullende training en informatie over diagnostiek en behandeling van zoönosen. Dit onderzoek is uitgevoerd in mei 2023. Sindsdien is aandacht besteed aan bijscholing van huisartsen. Een aantal GGD'en hebben samen met het RIVM een standaardpresentatie over zoönosen ontwikkeld. De GGD'en kunnen die gebruiken voor de (na)scholing van huisartsen. Daarnaast heeft het ministerie van VWS een bijdrage geleverd aan NHG voor het actualiseren van een e-learning voor huisartsen over zoönosen zodat deze gratis en dus laagdrempelig aangeboden kan worden.

Bedrijven met een publieksfunctie

Op bedrijven met een publieksfunctie zoals kinder- en zorgboerderijen komen mensen in contact met dieren. In sommige gevallen gaat het om risicogroepen zoals kinderen of mensen met een kwetsbare gezondheid. Om de zoönosengeletterdheid van medewerkers op zorgboerderijen te verhogen, is de Federatie Landbouw en Zorg gefaciliteerd in het verspreiden van de poster "Voorkom ziek worden op de boerderij" aan de ruim 800 zorgboeren die bij de Federatie zijn aangesloten.

Medewerkers van dierenspeciaalzaken

Uit gesprekken met Dibevo blijkt dat er aandacht is voor zoönosen bij medewerkers van dierenspeciaalzaken. Deze doelgroep vraagt op dit moment geen nadere aandacht.

Medewerkers die worden ingezet bij ruimingen (bijv. bij een bedrijf met pluimvee waar vogelgriep is vastgesteld)

Door NVWA worden via een uitzendbureau externe medewerkers ingezet bij ruimingen. Deze medewerkers krijgen via het uitzendbureau instructie over zoönosen en hygiënische maatregelen. Het lespakket is afgestemd met NVWA. Vanwege de expertise van NVWA over zoönosen is geen verdere actie nodig bij deze groep.

Serious game: R-factor

In het kader van zoönosengeletterdheid is een nieuwe serious game ontwikkeld: de R-factor. Deze game kan zonder spel-begeleiders gespeeld worden en is daardoor toegankelijker dan de eerder ontwikkelde One Health game. De R-factor is ook beschikbaar in het Engels en is verspreid onder meer dan 100 nationale en internationale stakeholders.

ACTIE 22: Standaarden, richtlijnen en informatie voor huisartsen en patiënten

Huisartsen maken meestal gebruik van NHG-richtlijnen en gebruiken bij specifieke (zoönotische) infectieziekten aanvullend Landelijke Coördinatie Infectieziektebestrijding (LCI)-richtlijnen. Uit besprekingen met NHG bleek dat aanpassingen van de NHG-richtlijnen niet nodig is, omdat bij de relevante NHG-richtlijnen reeds aandacht wordt besteed aan zoönosen. Bij reguliere updates van deze richtlijnen is met NHG afgesproken dat er daar waar relevant extra op wordt gelet of er voldoende aandacht is voor zoönosen.

ACTIE 23: Influenzapreventie bij specifieke doelgroepen

Specifieke beroepsgroepen (zoals veehouders, dierenartsen of boswachters) kunnen blootgesteld worden aan (dierlijke) influenzavirussen. Om de kans op recombinate van influenza-virussen uit mensen, varkens en vogels te verkleinen helpt het wanneer deze groepen gevaccineerd worden met de seizoensgriepvaccinatie. Daarom wordt met vertegenwoordigers van sector-, werkgevers- en vrijwilligersorganisaties ingezet op communicatie over het belang van deze vaccinatie.

Binnen het Intensiveringsplan vogelgriep is het laagdrempelig aanbieden van seizoensgriepvaccinatie voor personen die professioneel in aanraking komen met (potentieel) besmette dieren nader onderzocht. Ook is er een onderzoek gedaan bij GGD Gelderland-Midden naar de vaccinatiebereidheid onder pluimveehouders. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat seizoensgriepvaccinatie laagdrempelig en bereikbaar moet worden aangeboden. De resultaten van dit onderzoek en gesprekken met veldpartijen worden betrokken bij een besluit over het laagdrempelig aanbieden van de seizoensgriepvaccinatie aan doelgroepen.

RIVM heeft een werkgroep ingericht met experts die het gebruik van antivirale middelen en inbedding van verstrekking van deze middelen via de Arbosystematiek hebben geoptimaliseerd.

Detectie

De zoönosenstructuur

ACTIE 24: Internationale kennisdeling zoönosen-structuur en nationale actieplannen zoönosen

Nederland heeft afgelopen jaren op verschillende momenten internationaal aandacht gevraagd voor de werking van de Nederlandse zoönosenstructuur en de meerwaarde van nationale actieplannen, bijvoorbeeld recent nog bij de One Health Conference in Kopenhagen in november 2025, en zal dit blijven doen. In het One Health European Joint Program (OHEJP) is door RIVM met en voor lidstaten een toolkit voor het opzetten van een zoönosenstructuur ontwikkeld. De onderdelen van de toolkit ondersteunen landen bij het opzetten en uitvoeren van de signalering, de risicoanalyse en het risicomanagement van zoönosen en heeft tot doel de (gestructureerde) samenwerking tussen het humane en het veterinaire domein op het gebied van (opkomende) zoönosen in Europese lidstaten te versterken. Het OHEJP eindigde in september 2023. De opgedane kennis en tools worden verder verspreid o.a. door het door RIVM gecoördineerde netwerk One Health Strengthening Europe ([zie ook actie 50](#)). De Nederlandse zoönosenstructuur is in januari 2025 uitgebreid belicht en ingebracht bij een internationaal assessment door de ECDC en WHO naar de voorbereiding van Nederland op (ernstige) internationale gezondheidsbedreigingen⁹.

ACTIE 25: Witte vlekken analyse van de signaleringsfunctie van het SO-Z

RIVM heeft, als voorzitter van het Signaleringsoverleg Zoönosen (SO-Z), in 2023 een analyse uitgevoerd om na te gaan of het SO-Z voldoende zicht heeft op alle relevante signalen uit het veld en of aanvullende monitoringsactiviteiten of monitoringsdata uit andere bronnen noodzakelijk zijn. De aanbevelingen zijn doorgevoerd.

ACTIE 26: Doorvoeren aanbevelingen zoönosen-structuur uit de evaluatie SARS-CoV-2 bij nertsen

Bij de uitbraak van SARS-CoV-2 bij nertsen in 2020 is de zoönosenstructuur voor de eerste keer in zijn geheel doorlopen. De aanpak van deze uitbraak is door het Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement (COT) geëvalueerd en er is gekeken hoe de zoönosenstructuur heeft gefunctioneerd en hoe bijvoorbeeld is samengewerkt tussen de ministeries van VWS en LNV. De eerste aanbeveling gaat over het in een vroeg stadium combineren van veterinair en humaan onderzoek bij het opstarten van onderzoek naar potentiële zoönosen en/of uitbraken daarvan. De instituten aan beide kanten worden gestimuleerd om betrokken te zijn bij elkaars onderzoeken. Bij aanvraag van dergelijke onderzoeken vanuit het Rijk wordt hier specifiek aandacht voor gevraagd. De aanbevelingen uit deze evaluatie werden daarnaast meegenomen in het zoönosentraject van Berenschot ([zie actie 44](#)). RIVM heeft naar aanleiding van de aanpak van de uitbraak onder de nertsen een voorstel gedaan voor het invoegen van een extra overlegstructuur in de zoönosenstructuur. Dit zogeheten 'Afstemmingsoverleg' is inmiddels aan de structuur toegevoegd¹⁰.

⁹ Kamerstukken II 2025/26, 31765, nr. 942

¹⁰ Schematische weergave zoönosenstructuur

Monitoring en signalering in de leefomgeving en bij dieren

ACTIE 27: Europese naleving van surveillance-programma's voor signaleren (nieuwe) ziekten

In de Europese diergezondheidsverordening is het verplicht dat lidstaten surveillanceprogramma's hebben om (nieuwe) ziekten snel te signaleren. In Nederland is dat met verschillende veterinaire monitoringsprogramma's ingeregeld. Nederland heeft op meerdere momenten in 2022 en 2023 bij Europese partners kenbaar gemaakt dat er aandacht moet zijn voor de invulling van de Europese verplichting voor surveillanceprogramma's om (nieuwe) ziekten snel te signaleren. Zo heeft de Nederlandse CVO het aangekaart bij het Directoraten-Generaal (DG) overleg met de EC, en is het tevens informeel op verschillende momenten met Europese lidstaten en de Commissie besproken. Daarbij zijn praktische en concrete voorbeelden gegeven, zoals de Nederlandse basismonitoring, die ter illustratie kunnen dienen voor andere lidstaten.

ACTIE 28: Update EmZoo-lijst met risicovolle zoönotische ziekteverwekkers voor gerichte monitoring

Op de EmZoo-lijst (Emerging Zoonoses; EmZoo) worden zoönotische ziekteverwekkers geprioriteerd en aan de hand daarvan wordt One Health surveillance uitgevoerd. De huidige EmZoo-lijst stamt uit 2010 en moet geactualiseerd worden. Met betrokkenheid van andere experts heeft RIVM zoönotische ziekteverwekkers voor deze lijst geïdentificeerd, nieuwe ziekteverwekkers toegevoegd en een prioritering aangebracht. Ook zal de database behorend bij de prioritering actueel worden gehouden. Begin 2026 wordt de geactualiseerde EmZoo-lijst afgerond. De resultaten van deze lijst zijn ook input voor het definiëren van eventuele aanvullende One Health surveillancesystemen.

ACTIE 29: Intensiveren monitoring vectoren en vectorgebonden ziekteverwekkers

Door klimaatverandering, -adaptatie en andere veranderingen in de leefomgeving kan de aanwezigheid van bepaalde vectoren in de natuur toenemen en daarmee zorgen voor een toename van vectoroverdraagbare infectieziekten. In het Kennisplatform vectoren en Vectorgebonden Infectieziekten (KPVI), een samenwerkingsverband van het RIVM met het Centrum Monitoring Vectoren van de NVWA (CMV), komen de resultaten van zowel CMV en RIVM bijeen. Daarom is vanaf 2023 geld beschikbaar gemaakt voor de uitbreiding van de monitoring door het Centrum Monitoring Vectoren van de NVWA. Hiermee kan breder (en nog beter) zicht gehouden worden op vectoren en in samenwerking met het RIVM ook beter zicht worden gehouden op de ziekteverwekkers die via vectoren worden verspreid.

ACTIE 30: Signalering zoönosen in wilde dieren

Door het ontwikkelen van een database waarin klinische gegevens van levende zieke wilde dieren centraal kunnen worden vastgelegd komen trends en ontwikkelingen in deze dieren beter in beeld. Hierdoor kunnen uitbraken van (zoönotische) ziekten eerder gesignaleerd worden. De database is in de ontwikkelingsfase, in een samenwerkingsverband van verschillende wildopvangcentra, DWHC en Van Hall Larenstein. Een subsidie voor de ontwikkeling van deze database is eind 2024 verstrekt.

ACTIE 31: Opzetten monitoringsprogramma insectenweek

Insecten worden in toenemende mate gebruikt voor diervoeder en menselijke consumptie. Door WBVR, Wageningen Food Safety Research (WFSR), GD en het RIVM is een onderzoek gedaan naar mogelijke zoönotische ziekteverwekkers in de insectensector, als verkenning voor de noodzaak van een monitoring voor de insectenweek en de wijze waarop die

kan worden ingericht. Het onderzoeksrapport is in 2024 gepubliceerd ([Ziekten, plagen en zoönosenverwekkers in de insectenteelt - Research@WUR](#)). Het onderzoek is een eerste inventarisatie van mogelijk aanwezige bacteriën en virussen en heeft geen risico's gekwantificeerd. Er is op dit moment geen reden om over te gaan tot inrichten van een monitoringprogramma voor zoönotische ziekteverwekkers. De onderzoekers deden suggesties voor vervolgonderzoek vanuit diverse belangen, hiervoor heeft de WUR een voorstel voor onderzoek ingediend.

Monitoring en signalering in humane gezondheidszorg

ACTIE 32: Europese versterking surveillance zoönotische ziekteverwekkers bij dieren en in het milieu

De European Food Safety Authority (EFSA) helpt, in samenwerking met het European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC), lidstaten in Europa met het opzetten van een gecoördineerd surveillancesysteem voor zoönotische ziekteverwekkers bij dieren en in het milieu. De EFSA verzamelt hierbij alle data die uit de verschillende Europese lidstaten komen en gebruikt die bij systematische risicobeoordelingen. Dit heeft als doel om te komen tot een Europees geharmoniseerde surveillance in een One Health aanpak. RIVM is aangewezen als nationale coördinator bij het opzetten van die gecoördineerde surveillance in Nederland, en doet dat in samenwerking met partners uit de zoönosenstructuur.

ACTIE 33: Versterking humane surveillance

In het kader van pandemische paraatheid heeft RIVM afgelopen jaren een start gemaakt met verbetering van surveillance van infectieziekten binnen het programma 'Vernieuwing Surveillance Infectieziekten (VSI)'. Vanuit het programma worden projecten en werkgroepen ter vernieuwing van de surveillance van infectieziekten uitgevoerd samen met de centra van het Centrum Infectieziektebestrijding (CIb) van het RIVM. Deze projecten hebben een pathogeen-, discipline- en/of centrum overstijgend karakter en richten zich in het bijzonder op het integraal en data-centrisch inrichten van de surveillance infectieziekten en onderliggende data(stromen). Dit draagt bij aan interne- en externe samenwerking en het beter toegerust zijn op toenemende hoeveelheid en complexiteit van data. Programma VSI zorgt voor een CIb brede monitoring en coördinatie voor realisatie van de pijlers die beschreven zijn in de [Visie en ambitie – Vernieuwing Surveillance infectieziekten RIVM-CIb \(2023\)](#). Daarnaast borgt programma VSI de aansluiting van het CIb op de RIVM-brede ontwikkelingen rondom IV/IT, datacentrisch werken en datagovernance structuren. De initiatieven van programma VSI zijn geclusterd in overkoepelende thema's:

1. Uitfaseren bestaande systemen t.b.v. schaalbaarheid en continuïteit
2. Vernieuwen gegevensuitwisseling laboratoria, GGD'en en zorginstellingen
3. Vernieuwen klinische studies / immuun-surveillance
4. Realiseren van een toekomstbestendige data infrastructuur CIb
5. Verbeteren van integraliteit binnen het RIVM en CIb, inclusief data governance
6. Verbeteren van vindbaarheid en visualisaties van surveillance resultaten

Eind 2026 zal het programma in de huidige vorm afronden. Inzet is dat de eerste basis voor een toekomstbestendige surveillance infectieziekten eind 2026 staat. Het programma komt daarnaast in 2026 met een advies hoe de ingezette koers na afronding van het programma doorgezet kan worden.

Ook op internationaal vlak zet RIVM de versterking van de humane surveillance door (zie ook actie 40). Het RIVM neemt sinds november 2024 deel aan het door de EU toegekende project "[Surveillance4NL](#)", dat zich richt op de infectieziektesurveillance in Nederland. Specifiek op het gebied van ziekenhuisdata, citizen-science en (One Health) serologische surveillance in de bevolking en leefomgeving. Dit project loopt tot november 2028. VWS is voornemens het RIVM te nomineren voor een zogenaamde 'direct grant' vanuit de EU die op dit project voortbouwt. Deze direct grant heeft als doel om lidstaten een impuls te geven voor het opzetten van een nationaal gecoördineerd One Health surveillancesysteem voor grensoverschrijdende pathogenen die een bedreiging kunnen vormen voor de EU-lidstaten.

ACTIE 34: Versterking One Health surveillance

In vervolg op actie 32 is RIVM met consortiumpartners in het kader van versterking van One Health surveillance een Nederlands onderzoek gestart binnen het programma EU4Health van de EC. Het onderzoek richt zich op enkele door de EFSA geprioriteerde ziekteverwekkers waarvoor op dit moment geen structurele surveillancesystemen zijn in Nederland, waaronder systematische surveillance van: vogelgriep en westnijlvirus bij in het wild levende en dode dieren en aviaire en varkensinfluenza in buitengehouden varkens en wilde zwijnen. Het consortium is eind 2023 gestart met het uitvoeren van het projectonderzoek. Voor dit project, genaamd Strong1Health, is een overeenkomst met EFSA opgesteld voor datavisualisatie en het delen van

de data met EFSA. Nationaal zal genetische data van de genoemde ziekteverwekkers worden gedeeld tussen de partners door de inrichting van een online platform. In 2025 zijn belangrijke stappen gezet, onder andere op het gebied van bemonstering van nieuwe diersoorten, uitbreiding van het surveillancenetwerk en verbeterde datadeling en analyse. In 2026 zal een roadmap worden opgeleverd voor toekomstige One Health surveillancesystemen.

ACTIE 35: Signalering zoönosen in de eerste lijn

Het ministerie van VWS heeft in 2022 overlegd met NHG over de rol van huisartsen in het signaleren van zoönotische risico's. Wanneer een patiënt is geïnfecteerd met een (zoönotische) infectieziekte wordt materiaal door de arts afgenomen en ingestuurd naar het laboratorium. In de meeste gevallen wordt een zoönotische infectieziekte daardoor voor het eerst vastgesteld in het laboratorium. Zij maken vervolgens de melding bij GGD en de behandelend arts wordt ook op de hoogte gebracht. Dit systeem werkt goed. Aanpassing van registratiesystemen van huisartsen is niet gewenst. Wel wordt ingezet op zoönosengeletterdheid in de eerste lijn ([zie actie 21](#)).

Informatie- en gegevensuitwisseling

ACTIE 36: Analyse huidige mogelijkheden gegevensuitwisseling

Binnen de One Health aanpak is het essentieel dat signalen over zoönosen vanuit de leefomgeving en het veterinaire domein zo snel mogelijk worden uitgewisseld met de humane experts en vice versa. RIVM heeft onderzocht hoe de huidige informatiestromen in bestaande One Health-surveillance-netwerken lopen en hoe ICT-voorzieningen hierin ondersteuning bieden. Dit heeft geleid tot de hierna volgende acties.

ACTIE 37: Pilot gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen

De uitdaging bij het delen van gedetailleerde informatie over influenzastammen is om verschillende onderzoekspartijen toegang te geven tot de database en tegelijkertijd de bescherming van privacygevoelige informatie te borgen. Een eerste aanpassing van het online molecuulair platform is vanaf december 2022 in gebruik. Het delen van de varkensinfluenzavirussequenties en relevante humane influenzavirussequenties gebeurt volgens afspraken die zijn gemaakt in de consortiumovereenkomst die in maart 2023 is getekend door alle projectpartners (RIVM, GD, WBVR, Erasmus MC). Tijdens de pilot gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen werden in totaal van 129 stammen de sequenties gedeeld in het platform. Op basis van de resultaten van de pilot ([zie actie 10](#)) is besloten om de surveillance van varkensinfluenza voort te zetten. Daarnaast wordt het online platform ook gebruikt in een Europees project over de surveillance van vogelgriep in Nederland, wat gezamenlijke analyse van aviaire en varkensinfluenzavirussen mogelijk maakt. De ervaringen die zijn opgedaan in de pilot worden meegenomen in de uitwerking van actie 38 en 39.

ACTIE 38: Leidraad voor gegevensuitwisseling

VWS heeft de afgelopen tijd gewerkt aan een wetsvoorstel om de Wet publieke gezondheid te wijzigen. De inzet van deze tranche is te voorzien in nieuwe grondslagen en het verbeteren van bestaande grondslagen voor het uitwisselen van noodzakelijke gegevens bij de infectieziektebestrijding en pandemiebestrijding in het bijzonder. Dit wetsvoorstel gaat in 2026 ter internetconsultatie. Het voorstel bevat een artikel over zoönosen.

Het artikel behelst dat GGD'en, in geval dat de meldingsplichtige ziekte een zoönose betreft, verplicht worden om de persoonsgegevens waarover de GGD'en nu reeds beschikken vanuit de huidige meldplicht, ook te delen met de NVWA. Dit stelt de NVWA nog beter in staat om bron- en contactonderzoek bij dieren uit te voeren, een wettelijke taak van de NVWA. Dit heeft als doel om een uitbraak in te dammen, waarmee ook voorkomen wordt dat op een later moment, als een ziekte zich heeft uitgebreid, maatregelen op grotere schaal opgelegd moeten worden.

RIVM heeft in 2024 een projectgroep ingericht bestaande uit One Health partners die gegevens over ziekteverwekkers bij dieren en/of mensen genereren middels een wettelijke monitoring/surveillance taak (DWHC, EMC, WBVR, WFSR, Royal GD, NVWA en RIVM). Deze partijen hebben begin 2025 een verklaring getekend waarmee zij overeenkomen dat de kennisinstellingen de intentie hebben om data routinematig te delen. In een raamovereenkomst worden afspraken gemaakt welke data zullen worden uitgewisseld, hoe data worden uitgewisseld, en onder welke voorwaarden dit gebeurt. Dit is de praktische invulling van de leidraad waarmee de partijen zich committeren aan de gegevensuitwisseling. De verwachting is dat de overeenkomst in het eerste kwartaal van 2026 gereed is.

ACTIE 39: Platform gegevensuitwisseling One Health zoönosen

Daarnaast werkt RIVM aan de opzet van een dataplatform waarmee o.a. One Health data tussen verschillende partners gedeeld kan worden. Dit is een complexe opgave die de komende jaren stapsgewijs wordt aangepakt en ook voor een groot deel op het humane vlak van gegevensuitwisseling ligt. Hierbij worden steeds de geleerde lessen meegenomen uit diverse pilots die gelijktijdig worden uitgevoerd, zoals de pilot

gegevensuitwisseling varkensinfluenzavirussen ([actie 37](#)). Een andere pilot hierbinnen betreft het omzetten van het huidige platform naar het platform LabSentiNL. LabSentiNL is een platform voor opslag en visualisatie van genetische data van ziekteverwekkers wat laboratoria ondersteunt in de surveillance via o.a. uitgebreide analysemogelijkheden. In dit project verzamelt het RIVM als coördinerende partij verschillende laboratoriumgegevens uit heel Nederland. Dit maakt (onder meer) een doorlopende monitoring van laboratoriumgegevens mogelijk, waardoor eventuele bijzonderheden vroeger kunnen worden gesignaleerd en we beter pandemisch paraat zijn.

ACTIE 40: Gegevensuitwisseling internationaal

RIVM is coördinator van de Europese Joint Action 'United4-Surveillance' en is de werkpakketleider van het werkpakket One Health Surveillance. Het doel van het project is de integratie van Europese surveillancesystemen door het versterken van nationale surveillancesystemen. Dit Europese project is gestart in januari 2023 en loopt tot eind 2025. De meerwaarde van dit project is de pragmatische manier waarbij landen elkaar helpen om hun surveillancesysteem zo goed mogelijk in te richten, op basis van hun eigen ervaringen.

In het pandemieverdrag zijn afspraken gemaakt over internationale gegevensuitwisseling. Op 20 mei 2025 heeft de Wereldgezondheidsvergadering de tekst van het Pandemieverdrag met grote meerderheid aangenomen¹¹. Deze tekst zal de komende tijd 'bevroren' worden omdat eerst de bijlage bij het verdrag vastgesteld moet worden. Deze bijlage gaat over het 'PABS-systeem' (Pathogen Access and Benefit Sharing), waarbij lidstaten afspraken maken over het zo snel mogelijk delen van risicovolle ziekteverwekkers en de genetische sequentiedata daarvan om nieuwe bedreigingen snel te kunnen detecteren en bestrijden.

¹¹ Kamerstukken II 2024/25, 36600-XVI-195

Daar staat tegenover dat het PABS systeem er door deelnemende bedrijven die gebruik maken van die materialen en data dan medische producten, financiële middelen of andere vormen van (wetenschappelijke) samenwerking met de WHO delen ten gunste van die lidstaten.

ACTIE 41: Informatie- en kennisdeling veterinair – humaan

Regionale kennisnetwerken bevorderen de samenwerking en informatie-uitwisseling tussen regionale professionals zoals huisartsen, dierenartsen en GGD'en. Nederland kent al enkele kennisnetwerken en het kabinet wil andere regio's stimuleren om een dergelijk netwerk op te zetten. In 2025 heeft het RIVM de Community of Practice zoönosen opgericht. Doordat de coördinatie van deze Community of Practice is belegd bij twee GGD-artsen, is er een goede verbinding met de praktijk. Deze coördinatoren verbinden vragen en behoeften van de ene GGD met kennis en goede praktijkervaringen bij de andere GGD. Daarnaast willen GGD-professionals ook graag toegang tot actuele kennis en informatie die bij landelijke partijen beschikbaar is. Ook vragen over en ervaringen met kennisnetwerken worden binnen deze Community of Practice opgepakt.

Ook is er aandacht voor de bovenregionale samenwerking. Binnen de huidige structuur van bovenregionale ondersteuning op het gebied van zoönosen werkt de Regionaal Arts Consulenten (RAC) in een dubbelaanstelling vanuit GGD en RIVM en een Regionaal Veterinair Consulenten (RVC) vanuit NVWA. Het RIVM heeft, in samenwerking met onder andere GGD'en en NVWA, een tabletop oefening ontwikkeld met als doel om de samenwerking op regionaal niveau te verbeteren om op die manier de respons op uitbraken met zoönotische verwekkers te versterken. In 2025 en 2026 is en wordt de oefening in alle vijf bovenregionale GGD-regio's georganiseerd.

Respons

Respons bij dierziekten en vectoren

ACTIE 42: Versterken samenhang van draaiboeken voor respons

Berenschot heeft een gezamenlijk zoönosentraject begeleid met de Brabantse veiligheidsregio's, GGD'en, Provincie Noord-Brabant, ministeries van VWS en LVVN, NVWA en RIVM. Het traject bestond uit drie fasen: een deskstudie aan de hand van de beschikbare draaiboeken, een drietal tabletop oefeningen met de vertegenwoordigers van alle betrokken organisaties en een grote zoönosenoefening ([zie actie 44](#)). De bevindingen zijn verwerkt in het interdepartementaal beleidsdraaiboek Risicobeoordeling & -besluitvorming bij zoönosen en in het Landelijk crisisplan – infectieziekten.

ACTIE 43: Draaiboek voor zoönosenscenario waarbij gezelschapsdieren een rol spelen

Gezelschapsdieren kunnen een rol spelen in de verspreiding van zoönosen (een voorbeeld is papegaaienziekte (psittacose)). In het geval van een onbekende zoönose, een snel verspreidende zoönose, of een zoönose met ernstige gevolgen, kan het treffen van maatregelen noodzakelijk zijn. Er moet rekening worden gehouden met een scenario waarbij veelvoorkomende gezelschapsdieren, zoals honden, katten of vogels, een rol spelen bij een dergelijke uitbraak. Hiervoor is een leidraad opgesteld. De leidraad focust op algemene samenwerking van partijen bij een uitbraak aangevuld met type maatregelen waaraan gedacht kan worden.

¹² Kamerstukken II 2022/23 28807, nr. 279

¹³ Kamerstukken II 2024/25 28807, nr. 303

ACTIE 44: Integrale One Health oefening

Op 17 en 18 april 2023 heeft, onder leiding van Berenschot, een integrale One Health oefening plaatsgevonden (als onderdeel van het gezamenlijk zoönosentraject van Berenschot, ([zie actie 42](#))). Verschillende betrokken partijen hebben een scenario voorgelegd gekregen waarbij een zoönotische infectieziekte zorgde voor een grootschalige uitbraak in de regio Brabant. Na afloop van de oefening is het verloop van het scenario geëvalueerd. De resultaten van deze evaluatie zijn verwerkt in het interdepartementaal beleidsdraaiboek Risicobeoordeling & -besluitvorming bij zoönosen.

ACTIE 45: Centrale handreiking voor dood gevonden wilde vogels en dieren

De leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep is op 30 november 2022 gepubliceerd en naar de Tweede Kamer gestuurd¹². De leidraad heeft als doel duidelijkheid te geven over de rollen en verantwoordelijkheden van diverse betrokkenen. De handreiking is vernieuwd en uitgebreid naar de omgang met wilde zoogdieren met vogelgriep. Deze is in oktober 2024 gepubliceerd en naar de Tweede Kamer verstuurd¹³.

Respons in humane gezondheidszorg

ACTIE 46: Opschaling bestrijdingsstrategie vectoren

Als onderdeel van de paraatheid is het nodig dat wordt ingezet op onderzoek naar duurzame en (kosten)effectieve methoden voor de bestrijding van vectoren en vectorgebonden zoönosen. Daarnaast moeten bestrijdingsstrategieën voor muggen beter worden geregeld en moet er meer kennis komen over de (grootschaligere) inzet van bestrijdingsmethoden, biociden of andere alternatieven. Het kennisplatform vectoren en vectorgebonden infectieziekten (KPVI) ([zie actie 4](#)) doet onderzoek naar innovatieve methoden om het voorkomen van (besmette) vectoren in de tijd te volgen. Het CMV brengt in samenwerking met het RIVM systematisch in kaart waar vectoren in de leefomgeving een toenemende bedreiging vormen. De opgedane kennis over effectieve mitigerende maatregelen wordt actief gedeeld met relevante stakeholders, zoals gebiedsontwikkelaars en GGD'en. Deze kennisdeling vindt plaats binnen gevormde samenwerkingsverbanden en met resultaten uit lopend onderzoek binnen consortia (zoals genoemd in [actie 3](#) en [actie 4](#)). Daarnaast wordt gewerkt aan een draaiboek voor inheemse muggenbestrijding, dat naar verwachting in het tweede kwartaal van 2026 gereed zal zijn.

ACTIE 47: Landelijk crisisplan infectieziektebestrijding

Het Landelijk Crisisplan Infectieziektebestrijding (LCP-I) wordt opgesteld in samenwerking met meerdere departementen en veiligheidsregio's.

ACTIE 48: Update van LCI-richtlijnen

RIVM werkt periodiek de LCI-richtlijnen bij. In 2025 werden de herziene richtlijnen influenza van dierlijke oorsprong, tekenencefalitis, rabiës en leptospirose gepubliceerd. Ook is gestart met de herziening van de richtlijn Q-koorts en het generieke draaiboek, op basis van een eerder uitgevoerde evaluatie.

Internationaal

ACTIE 49: Internationale prioriteiten voor versterken zoönosenbeleid

De internationale prioriteiten voor het versterken van het zoönosenbeleid, die in het actieplan zijn vastgelegd, richten zich op de volle breedte van One Health. Daar waar relevant wordt door Nederland aan Europese en mondiale overleggen deelgenomen om het Nederlandse zoönosenbeleid toe te lichten en ervaringen te delen ([zie actie 24](#)). Daarnaast heeft Nederland zich ingezet om zoönosen en de One Health aanpak onderdeel uit te laten maken van het Pandemieverdrag (internationaal instrument voor pandemiepreventie en -paraatheid). De tekst van het Pandemieverdrag is aangenomen, maar de bijlage bij het verdrag over het PABS-systeem moet nog worden vastgesteld ([zie actie 40](#)). Ook wordt het OHJPA initiatief (waar zoönosen onderdeel van zijn) van de Quadripartite ondersteund, door bijvoorbeeld inzet van Nederlandse expertise bij expertgroepen en een donatie in 2025 aan de WHO.

ACTIE 50: Inzet Nederlandse expertise Detacheringen

Bij bijeenkomsten aangaande internationale ontwikkelingen op het gebied van pandemische paraatheid en One Health is het afgelopen jaar Nederlandse expertise ingezet om internationale samenwerking te intensiveren. Om direct bij te dragen aan het versterken van Europees beleid is per 2023 voor een periode van twee jaar een Nederlandse positie gerealiseerd bij de EC voor het onderwerp diergezondheid, waaronder (vaccinatie tegen) vogelgriep. Daarnaast zijn voor zowel de WHO, WOAH en FAO Nederlandse experts uitgezonden voor detacheringen op het gebied van One Health. Met deze detacheringen draagt Nederland direct bij aan het versterken van diverse internationale trajecten op het gebied van One Health en zoönosen en aan het internationaal versterken van de (veterinaire) infrastructuur en effectief bestrijden van uitbraken wereldwijd.

One Health Strengthening Europe

Het RIVM heeft de opdracht gekregen om de samenwerking op het gebied van One Health in Europa te versterken. Dit wordt opgepakt met het One Health Strengthening Europe (OHSE)-project. Binnen Europa bestaan verschillende One Health structuren. Doel is om de bestaande structuren te verbinden en op Europees niveau samen te werken. Een belangrijk onderdeel hiervan is het beter integreren van de pijler 'omgeving' binnen deze One Health structuren. Daarvoor is door het RIVM samenwerking gezocht met de European One Health Association EOHA (voorheen Med-Vet-Net association). Veel humane en veterinaire instituten van de Europese lidstaten zijn lid van de EOHA, waaronder RIVM en WBVR vanuit Nederland. Naast het EOHA zijn ook het European Centre for Disease Control (ECDC), European Food Safety Authority (EFSA), en ook het European Environmental Agency (EEA) aangesloten bij dit OHSE-project. In 2024 is de structuur van het OHSE opgezet, zijn de relevante instituten binnen Europa benaderd en uitgenodigd voor deelname. In 2025 was vooral aandacht voor de planning van de in-country workshops en is op verzoek extra ondersteuning geleverd aan Letland. Er zijn verschillende plannen voor in-country workshops in 2026. Door het versterken van de One Health-structuren in Europa kan er beter samengewerkt worden op het gebied van surveillance (vroegdetectie), laboratoria, risk-assessment en alertering. Verder bevordert het netwerk One Health-onderzoek, o.a. naar zoönotische infectieziekten, en streeft naar integratie van expertise en harmonisatie van methodologieën om de gezamenlijke EU-capaciteit te versterken om zoönosen te voorkomen, detecteren en beheersen.

ACTIE 51: Multilaterale en bilaterale samenwerking

Nederland neemt deel aan multilaterale initiatieven en netwerken, zoals de activiteiten van de Global Health Security Agenda (GHSa). Dit bevordert de uitwisseling van ervaring en expertise en versterkt de Nederlandse informatiepositie t.o.v. (potentiële) zoönosen. Nederland heeft tevens een donatie gedaan voor het One Health Initiative (OHI) van de WHO. Dit kan o.a. gebruikt worden voor de implementatie van de OHJPA, om One Health hoog op de agenda te houden en een goede samenwerking van de Quadripartite te ondersteunen. Op het gebied van zoönosen en One Health heeft Nederland een bilaterale samenwerking met India en Zuid-Afrika. De focus op de samenwerking met India ligt met name op surveillance van zoönosen en vectoroverdraagbare ziekten, en klimaatverandering adaptatie en waterkwaliteit in relatie tot infectieziekten. In het kader van het Global Health Partnerships Programma, een instrument ter implementatie van de Nederlandse Mondiale Gezondheidsstrategie, is een project opgezet met Zuid-Afrika. Dit project richt zich voornamelijk op de samenwerking tussen het Zuid-Afrikaanse National Institute for Communicable Diseases (NICD) en het Nederlandse RIVM, met als belangrijkste thema's: (1) infectieziektensurveillance; (2) vroege detectie infrastructuur (3) vector overdraagbare infectieziekten en klimaatverandering. De surveillance en vroege detectie structuren gaan (deels) over zoönosen. Eind 2025 heeft Nederland een vrijwillige bijdrage gedaan aan de WOA, voor een project om in vijf bij WOA aangesloten lidstaten de One Health structuur verder te ontwikkelen.

Onderzoek

ACTIE 52: Kennisthema's ten behoeve van versterken zoönosenbeleid

De ontwikkeling van kennis over zoönosen, transmissieroutes en toepasbare diagnostiek draagt bij aan het voorkomen van het ontstaan en verspreiden van zoönosen en tijdig signaleren van zoönosen om zo nodig te kunnen ingrijpen. Via ZonMw, WUR (Early Recognition and Rapid Action in Zoonotic Emergencies (ERRAZE@WUR)) en de meerjarig opdracht Versterken zoönosen (ZOOVer) van RIVM zijn de in het Actieplan aangegeven prioriteiten voor kennisontwikkeling belegd in (meerjarige) onderzoeken. Het RIVM doet o.a. onderzoek naar: de verbetering van detectiemethoden en bio-informatica voor OH-surveillance, ontwikkeling van een risk assessment tool voor het duiden van signalen uit het SO-Z, biologische bestrijding van teken ter voorkoming van Lymeziekte en infecties van het Monkeypox Virus (MPXV) bij plaagdieren, huisdieren en vee. Daarnaast wordt zoönosen ook meegenomen binnen de vijfde missie van de Topsector (Health Holland): in 2035 is de bevolking beter beschermd tegen maatschappelijk ontwrichtende gezondheidsdreigingen.

ACTIE 53: Meerjarige onderzoeksprogramma's ZonMw en ERRAZE

Binnen het ZonMw kennisprogramma Pandemische paraatheid is aandacht voor zoönosen. Binnen dit kennisprogramma doen twee consortia onderzoek op de thema's detectie & voorspelling (Netherlands Centre for One Health consortium) en gedrag & maatschappij (BePrepared consortium). Daarnaast is een kennissynthese over vector-overdraagbare ziekten uitgevoerd binnen dit programma. Deze kennissynthese kan bijdragen aan het vormgeven van de verdere ZonMw onderzoeksprogrammering.

ERRAZE@WUR

Vanuit het WUR-brede onderzoeks- en investeringsprogramma ERRAZE@WUR werkten onderzoekers vanuit diverse disciplines de laatste jaren samen aan het wetenschappelijke fundament dat nodig is om toekomstige pandemieën te voorkomen en de impact ervan te beperken. Er is geïnvesteerd in faciliteiten en kennis over diagnostiek en detectie, modellering, scenario-studies, host-ziekteverwekker interacties, effectieve vaccins, en aan capacity building en (internationale) kennisuitwisseling. Vanuit het actieplan is in 2023-2025 geïnvesteerd in kennis met de focus op preventieve maatregelen ter voorkoming van het ontstaan van zoönosen, de impact op zoönosen van klimaat- en landschapsverandering, ontwikkeling van detectie- en karakterisatiemethoden en ontwikkeling van modellen die verspreiding van zoönosen, de effectiviteit van mogelijke interventies en het spatio-temporale risico op vogelgriep kunnen voorspellen.

ACTIE 54: Internationale partnerschappen

Nederlandse organisaties en onderzoeksinstituten (waaronder RIVM, NVWA en de WUR) nemen deel aan diverse Europese en wereldwijde initiatieven en partnerschappen. Het is belangrijk dat Nederland haar kennis over zoönosen deelt en leert van onderzoekspartners in andere landen. Het afgelopen jaar hebben Nederlandse onderzoeksinstituten o.a. deelgenomen aan PREventing ZOonotic Disease Emergence (PREZODE), European One Health Association (EOHA, vroeger Med-Vet-Net Association), OHJPA, EU4Health, United4surveillance ([zie actie 40](#)), Strong1H ([zie actie 32](#)) en andere projecten en programma's onder Horizon Europe en Biodiversa+. Deze zullen de komende jaren zoveel mogelijk worden voortgezet. Daarnaast zijn er ook bilaterale samenwerkingen met India en Zuid-Afrika met de kennisinstituten ([zie actie 51](#)).

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Februari 2026